Ann. VI. Num. XXI.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 10; ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis Lib. 0.50 pro *unoquoque centimetro quadrato*

Cuncta mittantur ad Aristidem Leonori *equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem*

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA
Apud Gebethner et Wolf — VARSAVIAE POLONORUM, Rakowskie Przedmiescie, 15.
Apud "Kronika Rodzinna" — VARSAVIAE POLONORUM, Krakowskie Przedmiescie.

IN ANGLIA
Apud Burns and Oates — LONDON W., 28, Orchard Street.

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS AMERICAE SEPTEMTR.
Apud Fridericum Pustet, S. Sed. Ap. et S. Rit. Congr. Typ. — NEW YORK, 52, Barclay Street. CINCINNATI, 436, Main Street.

IN GERMANIA
Apud Fridericum Pustet, S. Sed. Ap et S. Rit. Congr. Typ. — RATISBONAE in BAVARIA

IN CANADA
Apud Librairie Granger Frères — MONTREAL, 1699, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

ROMAE

EX OFFICINA *PACIS*, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

MDCCCCIII

PROSPECTUS SUBNOTATIONIS

COMM. VOX URBIS IN AN. MDCCCCIII

Pretium subnotationis est in Italia Libell. 10; ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7 ½; Coron. 15 *recto tramite* mittendum ad

ARISTIDEM LEONORI EQUITEM

COMMENTARII "VOX URBIS" POSSESSOREM ET ADMINISTRATOREM,

ROMAM, via Alessandrina, 87.

PRAEMIA SOCIIS CONSTITUTA.

Qui pretium uti supra miserit infra Ianuarium mensem anni MDCCCCIII, praeter Commentarii numeros omnes qui edentur ipso anno MDCCCCIII, accipiet *ad libitum*

a) Librum (vulgo « album ») praecipua Urbis referentem, pulchritudine insignem, atque Commentarii moderatore iubente expresse adstructum; *sive*

b) Urbis e Ianiculo monte prospectum (Tabulam aere cusam metr. 1,10 × 0,24); *sive*

c) Collectionem chartularum electissimarum, quae distinctae coloribus plurima de Roma, iuxta optimarum artium placita, referunt.

QUI NOVOS DABIT SOCIOS

eliget insuper:

a) Libros de disciplinis omnibus, de bonis litteris, de Ecclesiasticis rebus quolibet e bibliopolarum catalogo, usque ad dimidium subnotationis annuae suae, id est in Italia ad Libell. 5; extra Italiam usque ad Libell. 7,50; Marck 6; Sch. 6; Doll. 1 ½; Rubl. 3; Flor. 3 ½; Coron. 7 ½. Ipse electos libros describat atque Commentarii administratori significet; gratis mittentur, excepto impendio diribitorio Reipublicae debito; *sive*

b) E picturis Urbis grandes duas, photographice redditas, prouti voluerit ac significaverit; usque, ceu supra, ad dimidium annuae subnotationis;

c) *Sin potius cupierit, dimidium subnotationis pretium ei remittetur qua pecunia dimiserit.*

Hac ultima conditione (*c*) modus datur sociis, quo si binos dederint socios novos, ipsi *gratis* Commentario fruantur; sin, possint amico favere, Commentarium dimidiato pretio praebentes.

Notatum vero plane volumus nos nova omnino sociorum nomina exspectare tradenda; non enim socios novos umquam existimabimus eos, qui nomen suum olim iam Commentario dederunt.

Ann. VI. ROMAE, Kal. Novembr. MDCCCCIII. Num. XXI.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:
In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam:
Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 ½.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:
ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

PATERNAE AUCTORITATIS DIMINUTIO. (1)

Sunt qui paternae auctoritatis, de qua querimur, diminutionem a prava quadam filiorum indole emergere affirmant; alii autem ab halitu et afflatu quodam civilium nostrorum temporum, quo societatis ultima funditus permiscentur ac perturbantur. Atque illa hic in primis quaestio, quae vel summos apud philosophos est, utrum scilicet homo esse possit nec ne, qui suapte pravus, atrox, impius ineluctabiliter nascatur, et crescat exitio sui, exitio generis humani, ad pessima quaeque tantum pronus, et cuiusvis boni insolens. Quemadmodum enim, – inquiunt, – caeci, surdi, gibbosi, claudi a nativitate oriuntur, quemadmodum hebetes, imbecilles, tardi, immemores, fatui ab ortu, ita et improbi, et perversi esse animi possunt. Sed adversus argumentum possibilitatis, argumentum facti validius pugnat; « nemo enim repente fit pessimus ». Defectus esse in corpore potest, in animo esse non potest. Omnis enim animus integer est, et liber, seque, sui arbiter dominusque, ad quae malit sponte convertens. Defectus insuper in corporis instrumento esse potest, quia corpus partes habet; in anima vero, quia spiritus non habet partes, esse non potest; itaque aut ex integro integra est iuxta suam « quidditatem » in genere et specie, et omnino anima humana est, aut si a quidditate, ab « essentia » sua vel recedat, vel excedat, iam anima humana non est, sed vel belluina, vel angelicus habebitur spiritus. Patet ex hoc rationalem esse debere, rationis monitu trahi, cui iuxta lubitum parere, vel minus potest libertate abutens sua; ideoque non est prava, non iniqua, non atrox suapte, non impia, sed talis iudicio fit suo, arbitrio, voluntati contra ius fasque connisa.

⚜

Atqui huic veritati tuendae consensus quidam omnium gentium adest; nam et ubique gentium, et ubique locorum parentes, respublicae de educanda sobole legibus, impendio curam semper gesserunt, neque privato aerario patres familiarum, neque reges, neque senatus, neque populi publico pepercerunt. Quamobrem tales futuros fore adolescentes suos censuerunt, quales eos a pueritia educassent, et proinde pravum improbumque neminem natura esse existimarunt; probe sciebant enim, litterisque tradiderant:

Naturam expellas furca, tamen usque recurret;
Quod natura dedit, tollere nemo potest.

Quod si concedatur modo hic, modo illic enasci quosdam indole, ut ita dicam, perversos, improbos, pravos, quos nec monita, nec exempla, nec disciplina, nec punitio emendaverint, exceptio et concessio haec regulam firmaret potius, non infirmaret; quemadmodum enim ex eo quod caeci, gibbosi, claudi, surdi nonnulli nascantur, non inde sequitur in civitate surdos, claudos, gibbosos, caecos esse omnes vitio naturae, gentis, civitatis, sic siqui ingenio suo inflexibili improbi videantur existere, non ex iis argumentum erui recte potest, quo de universis pessima asseramus; nam « nil deducitur de particularibus umquam ».

Idcirco, et perpensis, quae sunt huiusmodi, recte et iure ponimus in improba nascentium adolescentulorum indole paternae auctoritatis diminutionem non posse reponi.

⚜

Tertia ergo tanti mali causa quaerenda est, uti fertur, ab halitu ut ita dicam, et afflatu quodam corrupto et pestifero, quo nostra ista tempora infecta labuntur, et labuntur in peius. Saeculis nostris nec adulabor, nec blandiar; at neque insectabor, nec detraham. Si vera essent singula quae veteres tradunt, iamdiu in pessimum lapsa omnia essent, et nunc versaremur inter pessima pessimorum. Hoc abest. Plura in melius immutata sunt, plura, – numquid negabo? – in peius corruerunt; ea tamen omnia lege corruunt, (optimae nobis artes exemplo sint), ut ubi imum contigerint, ab imo inde resurgant, et lente ascendant et laboriose ad bonum, pergentia in optimum; siqua tamen optima mortalibus esse possint. Ita ab exiguo ascenderunt litterae ad Ciceronis et Horatii dies, et pulcherrime floruerunt, nec minores iis pictoria virtus, et sculptoria, et quot proxima. Tempore occubuere barbarico, rursum resurrecturae millennio exacto. Quid putas fuisse quum, sexcentesimo nobis proximo saeculo, quadam febri correptae, deliraverunt? Atqui iterum convaluerunt, etsi non omnino. Et meliora speramus. Sed quaedam sunt, quae in vita humani generis diuturniore utuntur periodo. Huiusmodi libertas fuit. Tyrannis istam corripuit, ungue ac dentibus laceravit, servitutem, captivitatem adduxit, eoque adduxit, ut nec res, nec vita miseris esset reliqua; coniuges, liberi, pudicitia in dominio praepotentium et opprimentium erant. Servus non erat homo, sed res; humanum pauci vivebat genus.

At ubi e Calvariae loco vox illa prodigialis intonuit, mutata omnia sua dirae leges senserunt, et fraternitatis humanae novum foedus emersit, quo cautum est ne quis servus esset, sed frater, et ubi esset spiritus Domini, ibi libertas. Iura belli teterrima, clades amphiteatri excedebant, servitus omnis et captivitas abibat. Quo res humana pervenisset, nisi barbarorum illuvies ferocia, atrocia, immania, turpia a Gothis ad Longobardos, a Longobardis ad Mahumetanos, Normannos, Tartarosque reduxisset? Et stabant crudeles victorum leges, quas « feudales » appellabant, stabat oppressio pauperum, stabat ius herile in puellas nubendas. Haec ut abiicerentur opus indignantium saeculorum fuit. A libertate ad licentiam brevis gradus; et, quo nunc sumus tempore, inter libertatem et licentiam contentio est. Nisi prius sibi persuaserint populi libertatem ius esse cuivis, quo a nullo homine prohibeatur bona facturus, non esse ius autem ad mala facienda prout maluerit, et a libertate humana divinam auctoritatem in rerum ordine et natura positam non posse subverti, pax, credo, et tranquillitas non redibunt; sed aestuabunt gentes inter nomina factiosorum, velamen ambitionis, rapaciae, turpitudinum, et malitiae omnis generis habentium, ut ait Apostolus, libertatem. Haec autem cum modo sint, et varia percrebrescentium sermonum voce ferantur, nil mirum si adolescentium animus, cereus in vitium flecti, auctoritatis principium perosus, etiam in auctoritatis paternae sanctuarium putet impune irruere, et iure irruere, auspice nomine libertatis. Propterea quod, etsi prorsus hac de causa fluere totam non arbitrer paternae auctoritatis diminutionem, magnam tamen censeo pestis partem inde exoriri.

⚜

Itaque ad ultima veniam. Sinense imperium, cuius fundamentum praecipuum in sanctitate paterni iuris et auctoritatis est, tribus abhinc millenniis immensum durat. Hoc moneat quanti sit reipublicae restauratio paternae auctoritatis futura. At quomodo restaurabitur? At quando? Cito et facillime, si parentes voluerint; ut porro hi velint et faciant, reipublicae munus est; non enim qui gladium portat, sine causa portat. Venerabiles filiis existant patres cultu virtutum omnium a Religione ad abstinentiam; praebeant sese exemplar omnium bonorum abstinentes a vitiis, ab ebrietate ad turpiloquia, a murmuratione ad maledicta; devinciant sibi filios sedulitate bonae educationis, exhibentes sese subditos Dei, legibus et disciplinis obtemperantes non propter iram, sed propter conscientiam. Mox generatio immutabitur, et paternae auctoritatis gloria et veneratio reviresceet.

Futurum igitur in manibus parentum est. Fiet illis, prout elegerint.

SENIOR.

(1) Cfr. num. XIX.

SOCIETAS LATIALIS EDITRIX

(ROMAE, Via Tomacelli, 15),

tria volumina vulgavit novissimae collectionis, quam inscripsit:

EXCELLENTISSIMI POETAE IUVENIBUS EXPOSITI.

Quae quidem volumina — ILIAS — ODYSSEA — AENEIS veneunt singillatim lib. 2; (pro commentarii *Minerva* sociis, lib. 1,50).

Satis est probatum rationem optimam litterarium opus explanandi — sive poema sit, sive drama —, viam facillimam ut eius artificium plane intellegatur, in narratione positam; ab eo vero factam, qui plane, ex omnibus partibus universaque pulcritudine opus idem perceptum, totum referat. Ita narrator praeclarum opus exponens, una commentatur, illustrat; iuvenis autem qui legit — neque iuvenis solum! — operis formam omnino claram ac definitam sibi fingit, atque aptissimum apparatum ad archetypum deinde gustandum. Quamquam *quot* ii sunt qui primigenia possint delibare?... Non est igitur dubium quin iuvenes pariter et culti viri ex his narrationibus oblectamentum simul atque utilitatem percepturi sint, prouti apud Anglos factum iam vidimus de narrationibus ex Shakespeare, quas Carolus Lamb concinnavit. Adde volumina nostra omnia — partem propriam « Bibliothecae Commentarii *Minerva* » constituentia — pluribus, iisque pulcherrimis figuris esse ditata; quin imo *Aeneidem* celeberrimis Pinelli artificis immaginibus exornari.

Eadem Societas Latialis Editrix nuperrime veno posuit

CHARTULAS DIRIBITORIAS VERGILIANAS

ad amussim reddentes tabulas quas Pinellius, ineunte saeculo XIX, ad *Aeneidem* illustrandam descripsit.

Chartulae hae, praeter quam quod artis specimen exquisitissimum constituunt, mirabile eruditis viris, discipulis, praeceptoribus offerunt subsidium, ut magni poematis praecipua in mentem revocent magisque adfigant.

Series quinquaginta et unius chartularum, quas elegans theca apposite fabrefacta custodit, venit lib. 3; chartula quaeque lib. 0,10.

Cuncta requirantur a

SOCIETATE LATIALI EDITRICE

(Romae, *Via Tomacelli, 15*).

SOCIIS MONITUM.

Sociis pluribus morem gerentes Idib. Novembr. an. MDCCCCII apud Commentarii *Vox Urbis* administratorem officium instituimus, quod de negotiis Ecclesiasticis sit; de expediendis scilicet rationibus omnibus, quae apud Romanae Ecclesiae « Congregationes » aguntur.

Itaque si quis procuratione nostra uti velit, profecto temperantiam in pretio, studium atque alacritatem in opere inveniet.

tum, inconditum reperisse sese et attulisse, novo studio novisque operibus, putant.

Huius rationis Ruskinius ille, vir totius pulchritudinis subtilissima acie aestimator, consalutatus est auctor; qui profecto, cum neglecta passim pulchritudine humanorum operum, ad terrarum, agrorum silvarumque formas sese convertisset, mutuanda inde censuit specimina nova et indicia, quibus insistentes artifices novissimi, suum aliquem modum pingendi scalpendive conderent.

Res tamen haud nova sub sole. Vulgatum enim habemus omnem formam primam pulchritudinis ad exornanda vel delineanda regum domos, deorumque aedes, vel mausolaea, aut atria sive theatra, ex arborum aut florum formis et adspectibus esse desumpta. Quae formae plane super additae sunt et super appositae praecipuae legi cuiusvis pulchrae aedis propriae, quam nos a συμμετρία, graeca voce dicimus. Lex est nimirum, ut, media certa linea constituta, aedificium omne omnisque aula sive dextrorsum, sive sinistrorsum eamdem formam praeseferat, veluti eodem stilo geminatam utrinque. Hanc primam vero legem circa pulchritudinem aedium non arborea natura, sed animantia, ipsaque humana facies suaserunt, quae geminato vultu utraque ex parte simili modo apparent.

Cetera vero a plantarum regno plerumque allata sunt ad ornatum, ut columnae ex arboribus, ut porticus ex silvis, ut meandri ex loti floribus, ut capita columnarum aut ex palmitibus, aut ex acantho.

Data sunt alia animantia, ut aries, vel boum cornua, vel pavonum caudae, colubrum draconumque spirae, et delphinorum corpora.

Sed, neglectis aliquantulum animantium adspectibus, ad plantarum florumque formas redeundum Ruskinius censuit. Id autem non tantum servandum dixit ut aediliciae arti, sive fabrili nova exempla ornandarum aedium effingendarumque suppellectilium praesto essent, sed etiam, quod nimis fuit, ut pictoricae sculptoriaeque artibus nova quaedam praeluceret pulchritudo. Iam huius ad tramitem, quo maxime liceat, sua artifices specimina effingunt, et aptant ita locorum adspectus, ita hominum, ita praesertim mulierum personas reddunt, ut aliquid floridum prae sese praeferant.

Et quoniam huiusmodi conatus nonnullos, data opera forsan, aut sponte sua ducti, pictores maximi protulerant, qui saeculo XIV et XV, ante innovatam graecam latinamque peritiam vixerunt, ut Lippius et Botticellius et Robbia fratres, sic eorum vestigiis insistendum rati sunt, et eorum magisterio nostros iuvari.

At, pace tantorum virorum dicam, non in idem ferme consentient nepotum iudicia, quae abreptos sensim viros censebunt studio novitatis perarduo, et aberrantes ab aequo tramite indicabunt. Aliud enim habetur aedem adornare, suppellectilem effingere, quo in opere nulla est a natura posita lex nisi geminationis partium, vel συμμετρίας; aliud hominem scalpere vel pingere, vel reddere gestum aut factum aliquod, prout historia narrat, vel adspectus montium aut maris, prouti oculi conspiciunt et aestimant.

Non enim flexam mulierem invenies ullibi, etsi agili corpore praeditam, quae liliaceae stelae possit aequari, non comas herbarum ad modum fluentes aut floridas, nec flexas quasi florentis luti brachia, non corporis habitum ad palmarum modum inclinatum, non vestes ad instar campanularum finitas.

Quare fit ut novissima haec tentamina viros praeseferant et mulieres praeter naturam creatos, et vix ab artifice, somnianti delirio productos. Res apta quidem ad exornandas tabulas, quae prodeant in foro ad rerum venalium indicium, non vero ad humanos casus et affectus et facinora scalpenda marmore. Factum est itaque nova hac arte, ut unum iuvamen potissime adlatum sit liberalibus operibus, aucta scilicet et perfecta earumdem tabularum forma, quae sive in parietibus, sive in diariis, merces, spectacula, medicinas enuncient earumque laudes canant.

Si autem sermo sit de aedilicia arte atque de fabrilibus quae eam adiuvant et complent, de textili dico et aurifica, et suppellectilibus omnibus exornandis intenta, fateor libens, maximum iuvamen hisce omnibus nova *libertatis* seu *florida* forma esse praestitum. Quinimmo hisce novissimis temporibus effectum videmus, ut, adiuvante vicissim industri tot artificum manu et aemulationis stimulo, tenui pretio quidem sibi quisque comparare possit artis specimina, in suppellectilibus domesticis praecipue, quae numquam maiores nisi ditissimi habuissent. Hoc modo pulchritudinis adsiduo spectaculo paratum quoddam domesticum gaudium humilioribus quoque gentibus est, atque exemplar oblatum vel pueris, unde haurire primum queant certum pulchrarum rerum iudicium et gustare optimorum adspectuum voluptatem.

Quibus plane rationibus laudare iuvat et plaudere novis ausibus, et *libertatis* hunc sive *florum* novum stilum amico excipere vultu.

Qui tamen immutare pertentant liberalium maximarum artium in humanis formis a natura ad amussim desumptis colores et adspectus, haud aliter aestiman di sunt, quam irritum quoddam conamen fluxissimi illius usus quotannis fere renovati, quem vix in vestibus et pileis varie aptandis virgines pariter matronaeque inepta cura sequuntur. Sacro igitur in artis templo inconditae *florealium* audaciae haud magis diuturnam vitam, quam annua illa vestium ratio obtineat, faciles vates praenunciamus.

I. Antonelli.

ITUS, REDITUS [1]

Incedunt hilari fronte, celerrimo
Gressu, par iuvenum, quos data dextera
Haud pridem, geminusque
Sponsos fecerat annulus.

Advenere procul, nec facili via:
Nati rure, casae taedia rusticae
Mox sensere; petuntque
Urbis moenia principis.

Nox incumbit, hiems saevit; at impiger
Elanguere gradus nescit euntium,
Queis funalia tandem
Rident clara Lutetiae.

Hic (ceu fama refert) civibus obviam
It Fortuna, suis visa clientibus
Auri, sole vel uno,
Ferre ingentia pondera.

— « Cur, quae sors aliis prospera contigit,
Non – aiunt – etiam nos eadem iuvet?
Nos Fortuna iuvabit
Audaces: Cumulabimus

Auri vim rutilam, vincere lampades
Doctam multifidas, urbs quibus affluit,
Per quas, nocte sub ipsa,
Fulget plena meridies. »

Lente praeteriit triste triennium,
Nec Fortuna semel laeta fit obvia
Inquirentibus. Immo
Visit tecta Penuria;

Visit cruda Fames, Morsque, tenerrimam
Quae bis progeniem matris ab arido
(Flentis quippe miserta
Infantis) rapit ubere.

Luctantur miseri, queis via quaelibet,
Et quaecumque patent (vix numerabiles)
Omni ex parte tabernae
Lustrantur: tamen aurea

Heu! Fortuna latet. Veniit interim,
Allatura cibum, parca cubiculi
Atque annosa supellex,
Mensis praeda brevissimi.

Re iam speque carens, immedicabili
Dum languore perit, migrat inhospita
Par ex urbe, iugali
Distracto prius annulo.

Moerentes repetunt quod, male providi
Ingratique, solum dulce reliquerant,
In quo, libera curis,
Est exacta pueritia.

Victum cum paleis, queis super accubent,
Exorata dabit gratia civium;
Quae si desit, omissa
Coena, sub Iove dormient.

Illis o utinam, rus redeuntibus,
Arrideret adhuc prisca domuncula!
Aut, quam demetit emptor,
Priscus, pinguis agellulus!

Urbis luctiferae quum fugientibus,
Sub noctem, facies splenduit ultimum,
Vir, funalia cernens
Iam longinqua Lutetiae:

— « O vos – ingemuit – tam mihi noxiae,
Luces multifidae, vestra quot avios
Eheu! papiliones
Vis absorbuit ignea!

Ah! serae lacrimae si coalescerent,
Vestris elicitae, Lumina, victimis,
Exortum mare finem
Diris poneret ignibus. »

Franciscus Xav. Reuss.

(1) Imitatio carminis germanici *Hin und zurück* clar.mi F. W. Weber, in quo ipse carmen anglicum *The lights of London* imitatus fuerat.

MORTUORUM CULTUS.

Maiores nostri cum recensendos in Deorum numero voluissent eos, qui ex hac vita migrassent, partem eorum, quotquot virtutibus emicuere sublimibus, superis adscripserunt, partem autem, siqui fuissent vel mediocribus et vulgaribus, ut ita dicam, decori meritis, siqui sine laude aliqua et bene patratis obiissent, siqui scelere turpes vivere desiissent nec aliquo facinore optimo labem praeteritam redemissent, uti ille malus, qui omnium pro salute civium supremum provocavit sibi fatum,

praeteritosque dies laudanda morte redemit,

inferis addicendos credebant, Manesque nuncupabant.

Inter Deos igitur utrosque iudicabant, Manesque passim, quadam latitudine legis verboque communi appellatos voluerunt, et ideo de omnibus vita functis praeclara illa XII Tabularum lex: « Deorum Manium iura sancta sunto! »

Hinc funeralicia iura, iura sepulchri, inviolabilia, sancta, et Furiis devotus qui sepulchra violasset, pacem requiemque mortuorum turbasset, devotus et addictus suppliciis.

De primis, ea satis fore credo, quae a M. Tullio Cicerone in somnio Scipionis tradantur, quasi ab ipso Africano Maiore Minori Africano filio prolata (1): « Sed quo sis, Africane, alacrior ad tutandam rempublicam, sic habeto. Omnibus, qui patriam conservarint, adiuvarint, auxerint, certum esse in caelo definitum locum, ubi beati aevo sempiterno fruantur. Nihil enim est illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius, quam concilia, coetusque hominum iure sociati, quae civitates appellantur; harum rectores et conservatores, hinc – (de caelo) – profecti, huc revertuntur.... Immo ii vivunt, qui ex corporum vinculis, tamquam e carcere, evolaverunt.... Nisi vero Deus is, cuius hoc templum est omne quod conspicis, istis te corporis custodiis liberaverit, huc tibi aditus patere non potest. Homines enim sunt hac lege generati, qui tuerentur illum globum, quem in hoc templo medium vides, quae Terra dicitur; hisque animus datus est ex illis sempiternis ignibus, quae sidera et stellas vocatis, quae globosae rotundae, divinis animatae mentibus, circos suos, orbesque conficiunt celeritate mirabili. Quare et tibi, Publi, et piis omnibus retinendus est animus in custodia corporis, nec iniussu eius, a quo ille vobis est datus, ex hominum vita migrandum est, ne munus humanum, assignatum a Deo, defugisse videamini. Sed sic, Scipio, ut avus hic tuus, ut ego, qui te genui, iustitiam cole et pietatem, quae, cum sit magna in parentibus et propinquis, in patria maxima est; ea vita via est in caelum et in hunc coetum eorum, qui iam vixerunt, et, corpore laxati, illum incolunt locum, quem vides..., quem vos, ut a Graiis accepistis, orbem lacteum nuncupatis ». Ne sim nimius, ista sufficiant, nec alia huiusmodi ab aliis exquiram, quum in Cicerone uno tanta sit scientia ut, si illum legeris, omnes penitus legeris priscae antiquitatis optimos philosophos et scriptores.

(1) *Somnium Scipionis*, § III.

Circa illos autem, qui mediocribus contenti meritis ita vixerunt, ut exiguam colentes virtutem nihil magni adstruxerint, quasi resides et palustres aves valle et stagno contenti, illa Vergiliana sit satis memorare carmina, quae in VI *Aeneidos* libro continentur. Hisce quidem Elysia sunt data piis, qui magno quamvis sine facinore, aut ita egregio, quo superis se miscere potuissent, humiliores tamen coluere virtutes, nec sibi nec aliis nocuerunt, diis, parentibus, maioribusque obsequentes vixerunt, et quantum ferebat humana fragilitas, graviori culpa caruerunt. Sed hasce regiones poeta ingens, theologus et historicus una, *locos* appellat

Fortunatorum nemorum, sedesque beatas,

ubi largior aether, purpureumque lumen, quibus sol proprius, et propria sidera. At ante Elysios variis exercebantur poenis, veterumque malorum supplicia expendebant, et sive sub gurgite vasto infectum eluebant scelus, seu suspendebantur ad ventos, seu igne exurebantur; exinde, debitam adepti purgationem, per amplum mittebantur Elysium,

Donec longa dies, perfecto temporis orbe,
Concretam ablueret labem, purumque referret
Aethereum sensum, atque aurai simplicis ignem.

Absit a me superaddere, quae Macrobius ad rem adduceret in libro circa somnium Scipionis, itemque in *Saturnalium* libro, non uno, sive per Vergiliana recurrat vestigia, sive per philosophica sui temporis gradiatur. Satis aperta sunt, patentque vel caecutientibus illa, quae retuli, et potius ad ea venio, quae iam ab exordio elucubrationis huius, qualiscumque ista fuerit, spectabam.

Manium cultus, sive caelestibus additorum, sive per Elysiorum amoena ambulantium, sive aliquid admissum plus minusve leve expiantium, quo expiato, puris et undequaque fortunatis aggregarentur (1), in ipso iure naturali est; nam iure, minoribus nobis in terra degentibus, illud venerandum videtur, quod diis propius est immortalibus. Cultus pariter, quamvis pietati proximus, etiam illis debetur disciplina illa maiorum nostrorum, scilicet Manibus eorum, qui vita excesserunt etsi gravioribus imbuti sceleribus, poenis inenarrabilibus post obitum adstringendi. Pro vulture enim iecur immortale rostro tundentem, nihil aliud intelligi voluerunt quam tormenta conscientiae, obnixa flagitio, viscera, ut ita dicam, animae interiora rimantis, et ipsa vitalia vitae indefessa admissi sceleris admonitione laniantis, semperque curas, angores, moerores, si requiescere forte tentaverint, excitantis, tamquam fibris renascentibus inhaerendo, nec ulla sibi miseratione parcentis, lege hac, qua, se iudice, nemo nocens absolvitur, nec de se potest suam vitare sententiam, ideoque vermis eius, uti ait Scriptura, non moritur. Sed pietas quaedam erga maiores natu, etsi reos emergit, sed commiseratio quaedam emicat in nobis ex atrocitate, qua cruciantur dum agunt sine luce perpetuos dies, dum « in perpetuis tenebris noctes vigilantur amarae ». Quidni? Hermagoras ille Platonicus saecula infinita dinumerans, quibus nocentum animae, in easdem poenas saepe revolutae, sero de Tartareis emergere permittuntur, eas ad naturae suae principia, quod est caelum, tandem purgatione impetrata, remeare docebat; necesse enim est omnem animam ad originis suae sedem reverti. Hinc quae virtutibus deditae corpus tamquam peregrinae incolunt, cito post corpus velut ad patriam ab exilio revertuntur; quae vero corporum illecebris veluti suis sedibus inhaerent, quanto ab illis violentius separantur, tanto serius ad supera regredientur (1). Propterea solemnia pacandis, et luendis Manibus Februa constituta sunt, iuvatque Ovidii nostri subiicere, quae ad nostram rem leguntur in *Fastis* (2):

Februa Romani dixere piamina Patres;
Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem....
Mensis ab his dictus; secta quia pelle Luperci
Omne solum lustrant, idque piamen habent;
Aut quia placatis sunt tempora pura sepulchris,
Tunc cum ferales praeteriere dies.
Omne nefas, omnemque mali purgamina causam
Credebant nostri tollere posse senes.
Graecia principium moris fuit, illa nocentes
Impia lustratos ponere facta putat....
Ah nimium faciles, qui tristia crimina caedis
Fluminea tolli posse putetis aqua!

Quae cum ita fuissent, nam vel de pessimis maiores nostri non desperabant aliquando regressuris in caelum, a quo devios exsulesque diu se voluissent, lege illa communiter cautum pro Superis et Inferis Manibus est: « Deorum Manium iura sancta sunto! »

Verumtamen Christianae religionis est semper et fuit, quae vera rectaque, confirmare; quae fluxa, revocare; quae errata, emendare; quae falsa vel improba, repellere. Quando igitur de vita functis actum est, ipsa, quae bona et recta erant, ultro probavit, atque hinc Sanctis omnibus collective, quotquot in gloria sempiterna sunt, diem constituit recordationis illustris, quem plerique populares Apenninicolae nostri vocant Kal. Novembribus *Omnia Sancta*, iudicio meo, excellenti theologia usi; mox, qui sequitur dies, mortuorum suffragiis, piaminibus, Februis sacer est; et formidabili eadem Religio anathemate a *defunctorum sepulchris* profanum quemque arcet. De sempiternum damnatis nullam mentionem esse voluit, quia in inferno nulla est redemptio; commiserans tamen et pia, non maledicit.

H. De Vecchi Pieralice.

(1) Macrob., *Somn. Scip.*, lib. I, c. X.

(1) Macrob., *Ibid.*, lib. II, c. XVII. — (2) Lib. II, 2

DE NOVA ARTIS FORMA

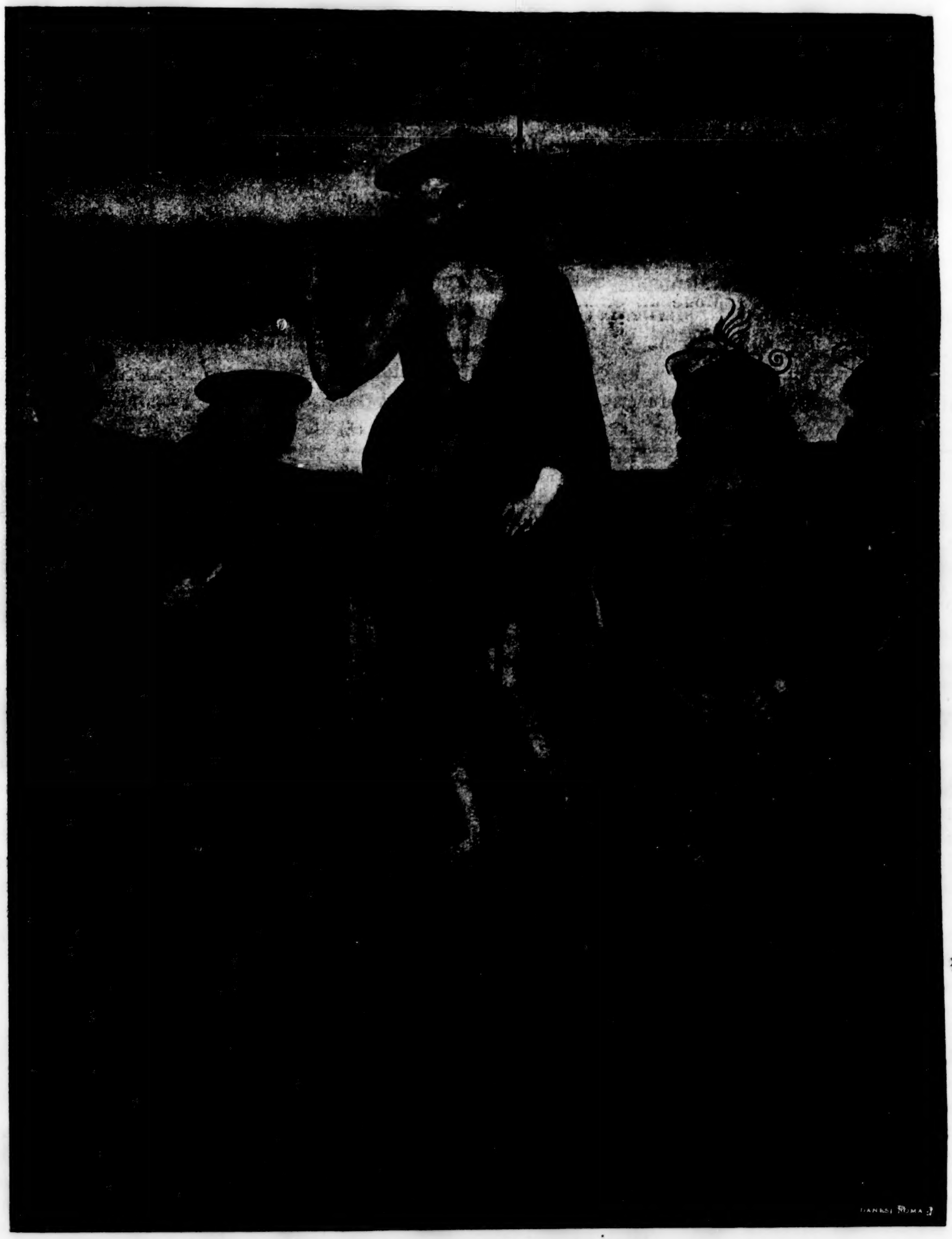
QUAM A FLORIBUS SIVE A LIBERTATE APPELLANT.

Novissimam liberalium artium rationem iam ubique gentium, anglicum artifices sequuti exemplum, a libertate appellant, atque a floribus definiunt. Florum quidem nomen ex eo originem ducit, unde insolita haec effingendarum rerum audacia formam sumpsit; nomen autem libertatis quamdam solutiorem notam, ne dicam licentiam, denotat, qua novissimi artifices, graecorum latinorumque exemplorum incuriosi, et omnium prodigiorum renovatarum artium liberalium negligentes, aliquid insolitum, inaudi-

cundia quaedam adolescentiae, at vires et species una fortioris et pulchrioris aetatis Vannuccii nostri tabulis insunt, quae omnia ille addidit propria condens ab indole, neminem sequutus praeter se ipsum. Quo factum est, ut non modo novum quid conderet, sed ferme hoc esset undequaque perfectum, et nomen Perusini pictoris totam iam per Umbriam et Latium, quinimo totam per Italiam porrecta penna volitaret. Atqui haec dici potest prior pingendi ratio Vannucciana, in qua Alumnum praeceptorem sentis nec tamen vides, et Raphaelem Urbinatem praesentis et praevides, nondum tamen agnoscis. Et Vannuccio primum, si tamen Faesulanam tabulam Annunciationis exceperis, quae talis est ut « acherotipa » nuncupetur, de Virgine Deipara pingenda, divina minus facie, mortali maius, omnium saeculorum pictorumque consensu data laus est; cuius ad exemplar figuras referimus. Quanta quidem suavitas!, quantus oris decor et modestia simul! Mater est, sed Virgo; Virgo est, sed Mater. Matrem in Virgine noscis, at nihil femineum in ea, praeter suavitatem indolis, innocentiam aetatis et morum, et illud nescio quid, unde capite conversatur in caelo, pedibus peregrinatur in terris.

Haec usque ad quadragesimum circiter aetatis annum sibi par edidit. Placuit inde addere pingenti architectonicae specimen artis, quod tamen sequenti Commentarii nostri numero clarius patebit.

G. P.

Ioannes Baptista praedicans cum quibusdam Sanctis.
(Petrii Vannuccii tabula Perusiae asservata).

DE MUSICO GENERE
QUOD « ORATORIUM » NUNCUPATUR. (1)

Medio vertente saeculo decimonono, oratorium nova et immortali luce refulsit opera Petri Raimundii, Romani, qui omnibus suorum temporum musicis maxime antecelluit ea sonituum artis disciplina, quam italice *contrappunto* appellamus. Noster enim, cuius incredibilis et animi et corporis vis in rebus adversis asperisque mirum in modum patuit, innumera scripsit opera cum profana, tum sacra. Ex his celeberrimum habetur oratorium *Iosephus* tali arte confectum, ut unum sit idemque trinum; id est in tria inter se distincta oratoria dividi possit, quae inscribantur: *Putiphar; Pharaon; Iacob*, quaeque seorsim diverso, aut simul eodem loco ac tempore agenda praebeantur, neque tamen a sese ne minime quidem dissideant. Quot quantisque difficultatibus ad hoc perarduum opus conficiendum auctor, maxima mentis acie ornatus, se expediverit, pauci, qui musicorum doctrinam penitus perspiciant, plane perfecteque intelligere valent. Id musicae sacrae inauditum portentum Urbis incolae primum auribus acceperunt anno millesimo octingentesimo quinquagesimo secundo in theatro, cui italice nomen *Argentina*.

Heic, nisi spatii angeremur angustiis, incredibilis spectatorum plausus, insolito gaudio exsultantium, verbis abunde esset persequendus, ut historicus Fetis enarrat; sed id unum satis sit referre: quum tres instrumentorum sapienter ordinatae collectiones, tres chori, triaque praecipuorum agmina cantorum (quadringenti circiter musici in compositum) sonos ac voces harmonice mirificeque conflatas miscuerunt, ita vehementes animi motus audientibus sunt excitati, ut ab exsequendis oratoriis parumper desistere omnino opus fuerit.

Utinam vir audens idemque generosus, (Americanis praesertim loquor, divitiis maxime affluentibus) proprio aere hoc musicae artis prodigium renovandum curet! Quam bene de musica, de Italia et de excellentissimo merebitur auctore iniuria oblito! Quin imo hoc nobile facinus, cuius sumptus non excedit summam quinquaginta millium libellarum, et lucri gratia suscipiendum arbitror, lectoribus magnopere commendo.

Tum in musicis bibliothecis praecipuarum Italiae urbium, tum in Romana academia, cui nomen a S. Caecilia, Raimundianum asservatur oratorium, quod quum Riccardo Vagnerio academiam invisenti oculis accipiendum praeberetur, haec verba praeclarus musicus protulisse dicitur: « Quam parvi efficimur tanto opere perspiciendo! ».

De Laurentio autem Perosio, cuius opera, ut supra diximus, oratorium, quinquaginta circiter annis neglectum, ad novam vitam excitatum vidimus, in nostro commentario, ubi primum occasio fuerit oblata, disseremus.

HERSILUS.

(1) Cfr. num. sup.

RERUM HODIERNARUM FESTINATIO.

QUANTUM ad res absolvendas priscis celeritate praestemus credo iucundum fore si cognoverimus; tamdiu enim vivimus quamdiu operamur: itaque si quis plura patraverit, ille diuturniori vita fruetur. Nam si aetatem no-

DE PETRO VANNUCCIO

QUI VULGO DICITUR *IL PERUGINO* (1).

ITALUS natione quidem, civitate Umber, patria vero ortus municipio oppidi, quod italice *Città della Pieve*, id est « Plebana-civitas » appellatur, hic Petrus fuit, qui natus anno millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto traditur. Sed is talis est, quales optimi viri, summique habentur, qui, praeclare gestis, amplissimorumque fama meritorum, non genti, non civitati, non patriae, non sibi, sed universi humani generis ad honorem decusque nati videntur, aeternitate ingenuarum artium et immortalitate nominis celebrati. Quorum vita non excidiis, non incendiis, non subversione publicarum privatarumque rerum fertur insignis, sed totidem processit aucta prodigiis, quot opera suae patrarunt artis, quot aureae indolis monumenta reliquerunt. Nocentes nemini, iuvantes pluribus pertransierunt, atque utinam (triste melioribus fatum!) dies terrasque, in quibus versati sunt, sudore et lacrimis non plerumque rorassent!

Petri Vannucci imago, quam ipse pinxit.

Sed aut numquam et nusquam, aut saltem raro fuit optimum ingenium bona cum sorte compositum. Haec veluti rerum lex frequens omnes recurrit historias, qua virtutem semper ab adversis circumdatam, semper a malevolentia exagitatam aspicimus, et saepissime oppressam. Si igitur hoc stigmate virtus recte cognoscitur ac distinguitur, Petrus noster virtute potens habebitur, quem praesentem invidia pessima odere plures et calumniati sunt passim, ne sepulto quidem parcentes: quorum ab invidia et calumniis ille tamen se emersit gloriae adeptus fastigium, in quo et qui ante eum fuerant, uti Giottus, Angelicus Faesulanus, Nicolaus Alumnus, comiter exceperunt, et qui post eum fuerunt, quales Raphael Sanctius Urbinas, huius discipulus Iulius Romanus, et quotquot e Romana schola pictoria sunt, eum collocarunt.

Itaque aetatis anno suae undecimo, ducente Patre, Perusina moenia ingressus est, ut qui puer esset uberrimae spei iam iudicatus a Francisco de *Castro Plebano* (hoc tunc oppido Plebano nomen), qui illis temporibus in patria pingebat, et proximis in oppidis de Musa eadem optime merebatur. Haec in nos sponte deveniunt; namque mirum est a natali oppido, duce et comite patre, videre migrantem puerum vix decimoprimo anno natum, et Perusiam demigrare, urbem amplissimam et celeberrimam, et ibi tot inter pericula, quae tenellae insidiantur aetati, relinqui impuberem, et in celebri illo Alumni athenaeo pictorio libentissime excipi, et ab hero et principe Nicolao paterne suscipi, ali, erudiri, ita denique haberi, foveri, coli, ut ipse Alumniae rationis quasi haeres nuncupatus et suffectus et constitutus sit. Propterea quod in Petro Nicolaum quodammodo reviviscere cernimus, et vestigia, exempla huius ea ratione pingendi provecta et producta, prouti decebat virum eximiae indolis, qui ubi aliquid sibi statuit imitandum, non servile conficit opus, sed perficit et protrahit in melius et altius, ut virtuti propriae simul oboediat, et non effrenis, non exlex certis pareat praeceptis, et sequatur exempla.

(1) Figuras, quae scriptum hoc de Petro Vannuccio eiusque arte illustrant, debemus editrici officinae Desclée, Lefebvre et Soc., quibus publicas gratias habemus.

Petri Vannucci tabula Christum referens e Cruce depositum.

Quoniam autem hoc loco sumus, opportunum duco aliquid addere de more pictorum et ratione pingendi, quae a Byzantinis oborta increverat, omnemque ferme occuparat Italiam. Byzantinus hic mos totus erat in quibusdam ritualibus figuris, ac typis, a quibus nemini fas esset discedere. Hinc quoties, ex. gr. Iesus reddendus esset coloribus, quoties Deipara, illa tantum facie, illo motu, incessu, actu, illis vestibus, illis coloribus, minime diversis, praeberentur. Idem dic si Apostolus, si vir, si Confessor, si Martyr, si Virgo: unicuique aeternum sua species, sua actio, sua vestis, ita ut dicere posses immutabili ritu omnia eadem esse, *eadem* semper *sub formula*, ut aiunt, abiecto illo Horatiano monito:

est quoque cunctarum novitas gratissima rerum,

itemque illud:

... variata placent.

Petri Vannuccii tabula, qua Christum effinxit orantem in monte.

At qui ille Byzantinus mos! Aridae facies et subfuscae, exigua membra, angulosae formae, procerae, rigidae: nulla in oculis expressio, nec studium ullum ea reddendi, quae nostris pingit in vultibus varietas affectuum, qua labia, frons, oculi, vultus denique totus, sermo quidam tacitus mentis sunt.

Pictoria res ita se habebat cum Giottus emicuit, ante quem tamen aliquid Cimabue tentaverat. Audacius liberiusque iste conari, quamplura veris proxima fingere, a ritu illo fumoso et araneoso discedere, rationem indumentorum illam relinquere, novam inducere. Sed mox Giottio Beatus ille Angelicus Faesulanus fausto successerat alite, et pictura novis augebatur incrementis. Emicabat e vultibus animus, apparebant in ore animi motus, in miracula sua ars properabat. Verumtamen in tabulis Faesulanis exiles nimium etiamtum formae, licet pulchritudine insignes, nimium tenues, altae; potiusquam viva corpora, spiritus quidam induti vestimentis mortalibus videbantur. Progredi longius audebat Alumnus, et praeclara facinora bonus ita patrabat, ut ipse quasi princeps et auctor Romanae scholae nuncupari possit, prouti fons princeps et auctor fluminis est. Sed a flumine tamen distaret, quia rivus deerat, quo fons flumini copularetur, quum repente Vannuccius noster coruscat, qui non modo in rivi volumen aquarum auxit agmen, sed ita propria Minerva increvit, ut fluentum appareret ingens, et haberetur. Virgineus quidam pudor, vere-

Deipara Virgo cum Sanctis Nicolao et Bernardino Lucensibus, Hieronymo et Sebastiano. — (Petri Vannuccii tabula in pinacotheca Perusina asservata.)

nem Baptistam Grosoli, Catholicorum coetibus in Italia praepositum.

— die II, mane, exm̃um virum Testi Rasponi antistitem, apostolicae legationis apud Gallos a secretis; rm̃os pp. Armengaudum Valenzuele, magistrum generalem Ordinis « Mercedariorum »; Bartholomaeum Dessous, procuratorem generalem presbyterorum a S. Corde Iesu; Ladislaum Marszalkievicz, procuratorem generalem congregationis e Resurrectione D. N. I. C; et Germanum a S. Stanislao, Congñis SS. Crucis et Passionis D. N. I. C. postulatorem generalem. - Vespere autem adolescentum puellarumque manum, qui eodem die sacra synaxi primum refecti sunt.

— die III, mane, excipiuntur a Pontifice em̃us vir Petrus Respighi, cardinalis in Urbe vicarius; excm̃i viri Aloisius Budini, alter a Secretis S. C. Episcoporum et Regularium; Venceslaus Giannuzzi, cañcus Vatic.; Candrian, Savonensis sanctuarii rector. - Vespere, Urbani Comites Marius di Carpegna et Eduardus Colacicchi e nobilibus stipatoribus, eorumque familiae.

— die IV, mane, exm̃i viri Di Lorenzo, archiepiscopus Seleucien., et Ambrosi, episcopus Terracinen., Setin et Privernen.; Borsatti antistes, metropolitano Indien. capitulo praepositus; clarissimi viri Humbertus Benigni, moderator Urbani diarii *La Voce della verità*; et Iosephus Angelini, eodem munere fungens apud diarium *L'Osservatore Romano*. - Vespere, in peristylio, cui a « pinea » nomen, aditum habent ad Pontificem Urbani cives trans Tiberim incolentes ad XV millia numero, quibus Pius PP. X planam religiosamque orationem habet, ex loco Evangelii hodierno die Missae adtributo argumentum deducens.

Vulgatur prima SS. D. N. epistola encyclica: *E supremi apostolatus cathedra.*

— die V potestas conveniendi Pontificem inter alios facta est Medolago-Albani comiti, et rm̃o doctori Aloisio Daelli, canonico Bergomensi.

— die VI, post Purpuratos Patres Aloisium Macchi, « Brevium » a secretis et Iosephum Calasanctium Vives y Tuto, admittuntur excm̃i viri Bonito, episcopus Cassanen.; Ludovicus Schuller, antistes Urbanus; clarissimus vir Sehell, athenaei Würburgensis doctor una cum rm̃o viro Carolo Hennemann ex urbe Meiningen.

Rm̃i viri Andreas Scotton inter intimos Pontificis capellanos, et Gothardus Scotton inter intimos cubicularios adnumerantur.

— die VII, mane, audiuntur excm̃i viri Thomas De Stephano, archiepiscopus Tranen. et Barolen.; Antonius Savelli-Spinola, S. C. de Propaganda Fide a secretis pro rebus orientalibus; Hugo Boncompagni-Ludovisi, canonicus Vatican.; et cl. vir Iosepus Crostarosa, catholicorum coetuum praeses in Romana regione. - Vespere coram Pontifice admittuntur Urbanae Operariorum Sodalitatis e mutua caritate legati cum eorum praeside Iulio e marchionibus Sacchetti; et nobilis vir Carolus Querci-Nobili-Della Rovere.

— die VIII, mane, Pontificem invisunt em̃us vir Iulius card. Boschi, archiepiscopus Ferrarien.; excm̃i viri Nicolaus Piccirilli, archiepiscopus S. Severinae; Doebbing, episcopus Sutrin. et Nepesin.; Ianuarius Cosenza, episcopus Casertan.; De Waal antistes Urbanus; Foerster doctor eiusque uxor. - Vespere, Basevi eques, publici Germanorum coetus legibus ferendis legatus; Descostes, eques torquatus eiusque familia.

— die IX Purpuratus Pater Andreas Steinhuber; excm̃i viri Ioannes Cagliero, episcopus Magydensis; Eutitius Parsi, episcopus Balneoregen.; Caietanus Müller, episcopus Gallipolitan.; Pottier canonicus; Iosephus Toniolo, athenaei Pisani doctor; et nobiles viri Franciscus Borghese, Polymartii dux, atque Hieronymus Fani comes.

— die X, mane, Purpuratus Pater Petrus Respighi, in Urbe vicarius; excm̃i viri Antonius Delenda, archiepiscopus Athenarum, litteras ferens Graecorum regis; Cristophorus Maiello, episcopus Gravinen. et Montis Pelusii; rm̃us p. Amedeus Bolzanetti, novus abbas generalis congregationis Sylvestrinae Benedictinorum. - Vespere, in lapidum museo, aditum obtinent ad Pontificem Hungarorum peregrini, numero centum et ultra.

— die XI, mane, rm̃i pp. Dionysius Schuler, Ordinis Fr. Min. S. Francisci administer generalis; Dominicus Diotallevi, vicarius generalis Ordinis « Poenitentiae »; Gabriel Marius, praefectus congregationis Fratrum Scholarum Christianarum, eorumque consiliarii; denique Sebastianus Wyart, Cisterciensium Reformatorum abbas generalis. - Vespere

12]

SELECTA EX BIBLIOTHECIS ET ARCHIVIS.

DE RECTA PRONUNCIATIONE LATINAE LINGUAE DIALOGUS.

Ita enim lego et clarifico versum, in quo interpretes caligant. Quando nota haec littera haud liquido scio; vix opinor ante bella Punica, sed nec diu post illa; quia in senatusconsulto de Tiburtinis reperio: SVB · AEDE · KASTORVS. Isidorus ad Sallustium quemdam refert: " **K** litteram - inquit - Sallustius ludimagister postea Latinis adiecit, ut in sono discrimen duarum litterarum faceret, C et Q „. Ad discrimen autem duarum aliarum repertam vult. Quod illud? Cede, Isidore, si potes, èt hilum si invenis, nihil homo ego. Sed credo, iamtunc tuo aevo obtinuit barbara haec in C pronunciatio, quam dixi et refutavi. Tu Priscianum mihi audi: " **K** et **Q**, quamvis figura et nomine videantur aliquam habere differentiam, tamen eamdem, tam in sono vocum, quam in metro continent potestatem „. Et Terentianum:

Refert nihil K prior sit an Q, an C.

Ad Q venio, quae ipsa revera non tam interest litteris, quam superest. Cur enim C non satis ad eius vices? Fuit olim; sed visum hanc addere, quoties **V** sequeretur (neque aliter) ad efficiendum pinguiorem illum sonum. Sed dicant, cur in **G** non idem factum? Aliter enim paullo et illa sonat in **anguis**, quam in **agis**; sed hoc non litterarum natura sit, verum vocalium a quibus exceptae, et quibus mistae. Capella: "**Q** quidam litteram non putabant; et vincerent, nisi in **equo** et **equitatu** appareret expresse. Constat autem ex **C** et **V** „. Ausonius eam componi vult ex duplici **C**, recto et inverso. Eam enim ego mentem obscuri versus illius censeo, quem non vidi qui explicaret, imo qui legeret recte:

Praevaluit postquam gammae vice functa prius C;
Atque alium pro se titulo replicata dedit Q.

(Lego " titulum „) C, inquit, replicata et conversa novum pro se titulum sive indicem litterae dedit **Q**. Inspice enim ex duplici C, recto et inverso: illud Q aptissime compinges. Possis et legere: " Atque aliam pro se titulo „. Haec est illa littera, quam magister Fabius duritiei damnat: " duras et illa sillabas facit, inquiens, quae ad coniungendas demum subiectas sibi vocales est utilis; alias supervacua, ut equos ac aequum scribimus.

G quartam posui; quae ipsa vi et sono a **C** quantulum abit? Ne miremur priscos diu hunc usitatos pro illa: **acna, lece, acro, Cabino** pro **agna, lege, agro, Gabino.** Victorinus notavit, et in tabulis iudiciariis ego ipse legi, QUI · IOUDICARE · NECARINT, pro NEGARINT. Et grammatici testantur hoc vulgo. Festum emendare hac occasione censeam: " Camelis virginibus supplicare nuptura solitae erant „, et scribi: " Camelis virgines supplicare… „; nam intelligit Gamelios deos, prisca hac ratione per C scribendi, quos virgines et puros ad rem nuptialem advocare sane stultum. Terentianus Scaurus: " **C** cognationem cum **G** habet. Et ideo alii dicunt **gaunacem**, alii **caunacem**; item **camelum, gamelum.** Hanc scripturam retentam arbitror ad bella Punica, argumento nec infirmo, nec infido, quod in illa Duilii columna sola C nota. Ibi enim habetur LECION., MACESTRATOS, PUCNANDO pro LEGION., MAGISTRATUS, PUGNANDO; et non simplici archaismo EXFOCIUNT pro EFFUGIUNT sculptum. Atque hoc est quod Ausonius scripsit: " Gammae vice functa prius C „. Nam Festus quod obniti videatur: " Quae nunc C appellatur, ab antiquis **G** vocabatur „, nihil est. Fallit scriptura et non ille; quam dirige: " Quae nunc **G** appellatur, ab antiquis C vocabatur „ sive etiam " notabatur „. Ipsemet alibi: " Antiqui per C litterae formam nihilominus **G** usurpabant „. Viciniam vides. Nec nego tamen quin sonus **G** litterae paullo diffusior sit et mollior, quem referes appulsa ad palatum **lingua**, modicello intervallo, lenem spiritum emittens. Nos hodie quam peccamus? Italorum enim plerique ut **Z** exprimunt, (1) Galli et Belgae ut **I** consonantem. Itaque illorum est **lezere, fuzere**; nostrum **lejere, fujere.** Omnia imperite, inepte. Germanos saltem audite, quorum sonus hîc germanus **legere, tegere**, ut in **lego, tego.** Nec umquam variant. At nos ante **I, E, AE, Y** semper, dicimusque **jemmam, Jaetulos, jinjivam, jyrum** pro **gemmam, Getulos, gingivam, gyrum.** Mutemur, aut vapulemus.

XIV.

Bigam ecce levem interpono, in qua **D, T** iugale. Quod vicinae inter se, quodque adsonent, cur te moneam? Ipse vides. Et passim etiamnunc in libris paullo antiquioribus set et sed, **haut** et **haud** alternant; inque lapidibus QUODANNIS, ADQUE; contra ATFINIS, ATLECTUS, QUIT (pro QUID), ac talia. Effertur hodie utraque recte, nec praeitione mea ad sonum opus; excipio quod peccant in **I**, quoties ea vocalem I anteit, et haec aliam. Q. Papirius quispiam auctor et tutor huic culpae advocari potest; cuius haec legi verba: " **Iustitia cum scribitur, tertia sillaba sic sonat, quasi constet ac tribus litteris T, Z et I cum habeat duas T et I. Sed notandum, quia in his sillabis sonus iste litterae Z inveniri tantum potest, quae constant T et I, et eas sequitur vocalis qualibet, ut Tatius, ostia, iustitia et talia. Excipiuntur quaedam nomina propria, quae peregrina sunt. Sed ab his sillabis excluditur sonus Z litterae, quas sequitur littera I, ut otii, iustitii. Item non sonat Z cum sillabam ti antecedit littera S, ut iustius, castius.** O nugator! vere enim sic appello nebulam grammatici, non grammaticum, et quem mihi certum nec esse quidem a prisco aevo. Unicum hoc fragmentum hominis exstat, nec aliud; cui ipsi utinam lumbi et renes diu fracti! »

- « At enim, Murete, - inquam - etiam Ciceronis iocus in Actium quemdam id stabiliat; qui allusione nominis subiecit ἄξιος. Ergo ut Graecorum illud **Z** pronunciatum **T** ».

- « In frontè - inquit - aliquid est; in se et inspectione nihil. Allusio fuit, sed in propinquo sono, non eodem. Et age: si ea pronunciatio, cur nemo veterum de littera T tale aliquid prodidit? Aut quae caussa cur sonum ante I magis, quam vocalem aliam, mutet? Non dixeris. Et sperno audacter hasce ineptias vel uno argumento, quod nulli consonantium (aliter quam in vocalibus) sonus duplex. Tu igitur, Lipsi, ne audi. Non item Isidorum, qui magnum scilicet arcanum huius litterae vulgat: " in breviculis quibus nomina continebantur, T notam in capite versiculi positam, superstitem designare; Θ vero ad uniuscuiusque defuncti nomen solere apponi „. Ille mihi saepe sublesta fide; et certe hîc. Quae enim ratio cur T vivum notaverit? Aut quid alibi exemplum? Ego de **V** illud verum scio; et valde inclino, ut litteram eam potius hîc sit reponendum. Nam ecce in sepulchralibus lapidibus, quoties pluribus monumentum aliquod exstructum, adscalpi solet; qui ex iis super terram, qui sub terra; illis **V** praeponebatur, prima scilicet in " vivus „ littera; istis Θ, quae in " thanatos „ capitalis. Noto et vulgo adhuc non vulgatum, et firmo exemplis.

(*Ad proximum numerum*).

I. Lipsius.

(1) Dubitari nolumus quin Lipsii temporibus ita apud Italos fuerit; ceterum hodie litteram G gutturali prorsus sono pronunciamus — Forfex.

stram priscis Patriarchis illis comparaverimus, quorum vita tot annorum saeculis perficiebatur, quot nunc decadibus nostra, certe minimum vivimus; si vero, quae saeculo quoquo inveniantur, praebeantur, in melius de priscis vel producantur, vel ausu novo omnino creentur, in eam hanc veniemus sententiam nunc, prouti habetur, unius vitam hominis iure pluribus veterum posse comparari. Quid si Samniticum bellum, si Punicum, quae modo septnaginta, modo quinquaginta per annos producta sunt in mentem revocaverimus? Nunc formidolosissima bella, gigantibus digna praelia, vix tribus mensibus absolvuntur; et rursus arma, certe meliori alite quam antea, quiescunt.

Idque cogitanti mihi etiam utilius apparet; data enim proportione pugnantium, quae olim pugnae miscebantur, ubi consertae fuissent manus, attingebant horrenda exterminia; quis enim Cannense duellum, quis Trasimenum et Trebiam, quis cetera Hannibalis, quis Marii Cimbricum, quis Helveticum Caesaris, quis et sexcenta, quae et antea et quae postea instaurata fuerunt? Nunc vix in tota summa belli habentur amissi quot vel uno in praelio tunc desiderabantur a sociis milites inter superstites.

Age. Tondentur oves, et, facilius ut aestum caniculae graviter tolerent, velleribus exuuntur nimium productis. Carminator haec arte sua parat, ut molliora nentibus fiant. Inter haec aestas absolvitur, et autumnalibus et hibernis noctibus turmae mulierum colu, fuso, manibus, labris, in pensa incumbentes assiduae, fila deducunt. Post haec taedia: disponentur fila, ordientur matres telas multo dierum impendio, denique vere atque aestate redeuntibus audis perstrepere infima domuum ictibus pectinum et stridore texentium. Proximo autumno confectae telae dabuntur malleis et aquis verberandae, ut solidiores consistant haereantque tenacius, ad arcendum rigentem a membris aerem et imbrem, fila inter se. Numquid finis? Nondum. Nam rursus expoliendae carminatori magis delicato credentur, ut lana omnis in eumdem conveniat morem, ut luceat, ut mollis sit. Tunc perfecta tela forfice et acubus aptanda membris induendis tradetur. Haec omnia, ut videmus, et plurimorum operariorum opus, et plurimos, non dicam dies, sed menses absumebant. Nunc nihil de iis; lana creditur machinae; huic et lavare, et carminare, et in fila deducere, et ordiri, et texere, et consolidare, et expolire unum est sequenti serie fideli. Quod duodecimo mense absolvebatur vel aegre, vel numquam opere et labore intermissis, nunc vix hebdomada absolvitur. Tantum machina potest, quae non sexcentorum, sed vix trium aut decem invigilantium, ne quid gravius accidat, omnia absolvit ac perficit!

(Ad proximum numerum).

M. Lani.

DIARIUM VATICANUM.

Mense Octobri an. MDCCCCIII, die I SS. D. N. Pius PP. X excmi viri Francisci Ruspoli, principis Urbani, « S. Hospitii magistri », coadiutorem dicit Alexandrum Ruspoli, Caeretis principem, cum successionis privilegio; et Paulum Ceccopieri comitem pontificiae vigilum cohortis ducem renunciat.

Eodem die coram se admittit excmos viros Ioannem Baptistam Ricci, episc. Aesin; Henricum Gabriels, episc. Obdensburgen.; Abbeloos antistitem, Protonotarium apostolicum, athenaei Lovaniensis rectorem; Iosephum Farrocchi, pro-vicarium Tuscanien.; Iosephum De Bisogno, ex XII viris Urbi curandae; P. David, Babylonensis Chaldaeorum Patriarchae procuratorem; Fabium Fani comitem, ex intimis cubiculariis ab ense et chlamyde; Ioan-

7]

SATURIO.

Comoedia latinis versibus conscripta et in tres actus distributa.

Ger. Hunc puerum mitte...
Din. Vin' hospes!
Sat. Non decet.
Din. Eccur?
Sat. Mille de causis, quas non licet eloqui.
Ger. Ne verba vendas mihi pro mercedula.
Sat. Non aedepol genus est hominum nunc foedius,
Nec minus cum iure quam geruli hodie.
Ger. Non aedepol nunc istis me verbis territas.
Merces ne dabitur? (1)
Sat. Dabitur: nunc abi.
Din. Rumores fugito... Consilium capiam.
Ger. (2) Abeam? Per omnes adiuro Deos, meum
Ni nunc dabitur munus ad teruncium,
Hinc ego denuo portabo vidulum,
Teque in ius rapiam, bovino ut tibi tergora
Secentur latera. Sic mo[illegible] graeculos
Leges romanas didicisse ferulis.
Sat. (Ehu! quae meo collo tempestas ingruit!
Nunc pol plane perii: nam ne nummum quidem
Meis in saccis reperire valeo.
Dabit quis vestrum, spectatores, nummulum?
Verum, quis huic vidulum commisit? forsitan
Venit Theuropides? Gerrae!)
Ger. Quid mussitas?
Sat. (Verberum caput!)
Ger. Dabis ne mercedulam?
Sat. Ne clama, serius redi.
Ger. Non redeam!
Heic manebo, clamitabo donicum
Stipem tu mihi dederis pollicitam. (3)

VIII.

Chremes, Saturio, Gerulus, Dinacium et Coquus.

Chr. Meum qui vexat malis verbis hospitem?
Sat. Oh! Chremes! tandem venis fortunato pede!
Chr. Quis est hic homo, qui tantas turbas facit?
Ger. Tuus mihi hospes mercedem derogat
Meis quam miser humeris promerui.
Ni solvat...
Sat. Solvam!
Chr. Dedecus non patiar
Meis in aedibus! Quid debetur, gerule?
Sat. Ipse solvam, sine, Chremes, dum taceat
Molestus cerberus, qui nec dari voluit
Modicum spatium... Namque marsupium
Portare in sacculis magnum periculum.
Hoc ego aiebam... Hic sed male verberans...
Ger. Nunc verba vendis, nuper quasi verbera.
Chr. Habeto, gerule! Missa istaec facias.
Exi, Dinacium, duc in adiutorium
Huc in culinam... (1).
Din. Hunc dixti, here, modo?
Chr. Cur haec, Dinacium?
Din. Quia hic est omnium
Qui sunt in foro coqui furacissimus.
Coq. Mihi haec dicis, mastigia? Minime si taces
Hoc ego machaerio tamquam murenulam
Exossam, plectam, virgarum lascivia!
Din. Ostia sed opus primum cuncta occludere,
Adnumerare cultros et tegamina,
Quidpiam ne furcifer mihi surripiat.
Coq. Si quid parum moror, faxo ut humi colligas
Dentes: tibi, per Iovem, baculo hoc frangam [caput (2).
Din. Me forsan autumas esse iam vitulum?
Chr. Tacete vos. Tu Dinacium mittere
Ne rogo falcem in alienam messem velis.
Missa istaec facias quae non intersunt tua:
Eum duc intus, committe culinario.
Din. Eamus. Veni.
Coq. Ero tibi pedissequus.
Din. I tu prae, te subsequar (3).
Chr. Hospes carissume,
Redi paulisper mecum in cubiculum,
Donicum veniat tempus quo recipiam
Meis in aedibus laeto convivio.
Sat. (Nunc tempus est, Saturio, quo ventrem im- [pleas) (4).

EXPLICIT ACTUS SECUNDUS.

(1) *Eum manu prendit, ac retinet.*
(2) *Loquens animo anxio et irrequietis oculis.*
(3) *Sublato in altum minaciter brachio, Saturionem pulsare minitatur.*

(1) *Coquum indicans.*
(2) *Machaerio servum adgredi simulat.*
(3) *Introgrediuntur.*
(4) *Dum pergit, demittitur siparium.*

ACTUS TERTIUS.

Scena eadem, quae in act. I.

I.

Saturio (1).

Non equidem parvum periculum dedit
Negotium baiuli, quo vix abfuit,
Ob petulantiam viri, quin agnoscerer.
Quid mali? Volebat ipse mercedulam,
Mihi cum semper nullus siet obulus.
Quis sed commisit hunc mihi vidulum?
Di immortales! quod fulmen in meum caput
Enim miser nunc advenisse dubito
Veracem hospitem, ipsum vel Theuropidem,
Qui me detrudat male malis aedibus.
Modo sed possiem cibis nunc stomachum
Meum placare, nimis ehu! famelicum,
Dein si vapulem, vapulabo laetior.
At non audire fas est passim per compita (2):
Vivite lurcones, comedones, vivite,
Ventres..... Cur laute vivere non possiem
Ego Saturio? At herilis filius venit.....
Personam hospitis simulemus denuo.

II.

Callidorus et Saturio.

Cal. (3) Adventus nobis hilaritatem tuus
Dedit, Saturio, hospes dulcissime.
Pater iam multis diebus nos siverat
Magnis in angustiis. Opportunissime,
Absque fiducia, de longinquo venis,
Et omnes iubes nos gaudere, incolume
Uno patre. Tu nobis magna laetitia.
Sat. (Ut docilis est boni parentis filius!)
Si quid boni feci, aut consului fideliter,
Non ullam meruisse videor laudem, puer,
Culpa sed tantum caruisse existumo.
(Mihi sed tantum profui consilio).
Cal. Pater ne redibit?
Sat. Quid sciam, puer.
Cal. Suum numquam fando Callidorum pater
Meminit, hospes?
Sat. Quin imo saepissime.
(At peream si sciam Callidorum dicier.
Ehu! me quot tricis hodie hic implicat!)

(Ad proximum numerum).

I. B. Francesia.

(1) *Introgreditur laetus et sine ulla suspicione.*
(2) *In modum cantantium hominum vino tumentium.*
(3) *Laeto visu Saturioni fit obvius.*

PER ORBEM.

OBSTUPEFACTOS saltem, – credere enim dolentes non audeo, – lectores puto et socios, quod iamdiu silere me de itineribus mei[s] viderint; at certe iudico valde simul solatos, quia totidem fortunae iniurias, totidemque pessima fata spectare, silentium meum abstulerit. Ecquid vero? Num vobis tantum, o humanissimi, miserationis esse sensum, vel taedii, vel laboris arbitremini? Nonne et mihi misello, tot inter nefasta annum integrum peragranti, quietis esse cupidinem creditis, atque pacis solatiique desiderium? Heic causam silentii scitote fuisse; ius enim et mihi aliquantulum requiescendi ab assidua peregrinatione inter ruris otia, praesertim vero canicularì tempore, quod defluxit, unde non est, nisi ad polaria orbis limina, refugium et salus.

Et profecto; si persequutus assueta fuissem itinera, putatisne faustiora spectacula fuissent praemium diligentiae? Haud equidem suspicor. Satis enim sit calamo veloci recolere quae attulit praeteritis diebus instabilis illa dea eaque nec omnia, sed vix maxima atque gravissima, ut iustam mihi veniam et excusationem largiri non dubitetis.

⚜

Lutetiae Parisiorum, ubi tanta, dum scribo, discurrit populi laetitia tantusque plausus honos in Italos insonat, ferrearum vehum pessimus ille occursus fuit, quo Idibus Augustis una in aliam vaporitrahae, per foramina suburbana decurrentes, inciderunt. Inclusae arserunt machinae, incensi currus, viatorum turbae fumo obvolutae, oppressae ruinis, adustae igni, victimas dereliquerunt in fovea quatuor super octoginta, totidem forte viduatorum aut orphanorum luctus et gemitus!

⚜

Paucis inde diebus Antillas insulas horrida tempestas vastat, iamdiu vulcani rabie et terraemotus probatas. Impetu procellae pessumdantur sata, demerguntur littora, corruunt urbes, atraque nox diei regna corusca occupat. Neapolitani autem cives, ad nostras oras, imminere interea haud absimile sibi exitium metuerunt, cum Vesevum illum gigantem die nocteque flagrare vidissent mensibus integris, et candentes flammarum rivos eius ex ore discurrere ad subiectas valles, et somnos suos inquieto bombo assiduo tonitruum, terrae viscera agitantium, perturbatos senserint.

⚜

Sed qui rivuli sunt, quae flumina, cum fluminibus candentibus comparanda per Caucasea Russiae ora discurrentia? Atqui petrolei ardentis hanc atrocissimam furiam nulla naturae ira, sed scelesta tantum hominum voluntas incendit. Ex desertione opificum absque lege, absque fraeno, huiusmodi collucent fructus! Iamque ignis rabie non tam liquidi putei vorantur adhuc, quibus forte dives dominus sibi divitias congerat, sed et humiles casae et oppida opificum delentur ipsa, qui, in foveam quam fecere incidentes, dum alienae dant operam ruinae, suum sibi parant exitium, uxoribus et pueris tecta auferunt et panem.

Quae, simili facie, Budapestini in urbe exorta sunt haud saltem paravit homo. Ardet emporium nomine *Goldsberger*, vigilumque virtus eximia operatur facta, ut vivos incolas e flammis eripiat. Quid non audent audacissimi? Scaleae in aerem quasi suspensae apparent, dum sanguineo adspectu fucantur domus adversae et viae. Ita sospitant illi, mulieres puerosque recuperant. Sed miserorum nonnulli quoque sunt, qui sese in extensa ad salutem retia e fenestris deficientes, nec firme consilientes, extra refugium procidunt in viae lapides, fractisque membris vitam amittunt.

⚜

Beanum subinde ad oppidum et Itali nos infortunio funestati sumus atroci, cum curruum onerariorum series in vehes alias occurrerit, quae milites nostros ab bellicas exercitationes properantes Venetorum per fines deducebant. Quanta iuvenum fortissimorum clades!...

⚜

Quaerenti tandem ridiculum aliquid, quo erigam in fine recensionis huius tristissimae legentium animos, in memoriam revocabo cruentam illam contumeliam, quam Combesius « presbyterophobus » inter Massiliensium ovationes sustinuit. Cruentam profecto ex purpureo colore pomi, quod eius in faciem benignus quidam anarchista intulit. Cuius tamen exemplum ne imitemini, quaeso, humanissimi vos, ad eodem praemio illius negligentiam donandam, qui ad vos hodie rediit.

VIATOR.

LIBRI RECENS DONO ACCEPTI.

Q. Valerii Catulli carmina selecta con note del Prof. G. B. BONINO. - **Edid. I. B.** Paravia et Soc. Augustae Taurin., Romae, Mediolani, Florentiae, Neapoli. - (Ven. lib. 1,40).

Ad Pium PP. X carmina CARMELI PEZZULLO. - Aversae, ex officina Fabozzi, 1903.

A. WOLFF. **Umbrae.** — Neti, ex off. Francisci Zammit, MCMIII.

A. MONTI e V. PETRONI. **Grammatica latina con brevi notizie di analisi logica.** - Parte prima (Ven. lib. 1) — **Esercizi latini relativi alla grammatica latina con opportuni esercizi di grammatica italiana ad uso della prima classe ginnasiale** (Ven. lib. 2). - Edid. I. B. Paravia et Soc., Augustae Taur., Romae, Mediolani, Florentiae, Neapoli, 1903.

F. M. **Italus Gallorum gloriae cupidus Combesi facinora insectatur.** Carmen. — Viterbii, ex off. Monarchi.

FERRARI Can.° FERDINANDO. **Fioretti,** ossia **Duecento sentenze religiose-morali estratte dalle lezioni sui Maccabei del P. Antonio** Cesari. Veronae, ex off. G. Marchiori, 1903.

CESARE A. DE CARA S. I. **Di alcuni criterii incerti nella paletnologia e storia antica.** - Le scoperte di Creta e il criterio cronologico (Excerptum e comm. *La Civiltà Cattolica* ser. XVIII, vol. XI, fasc. 1277, 1279).

ARISTIDE SÉCHERESSE. **Traité élémentaire de prononciation latine** suivi d'un **tableau** montrant la concordance de quelques suffixes romans et d'exercices de lecture et de scansion. - Lutetiae Paris. ex off. Armandi Colin. (Ven. lib. 2).

Almanacco illustrato delle famiglie cattoliche per l'anno di grazia 1904. - Romae edid. Desclée, Lefebvre et Soc. (Ven. lib. 0,50).

SS. D. N., comitantibus aulicis omnibus, eius fratre Angelo Sarto et leviro Parolin, in « lapidum museo » excipit Venetos octingentos, in Urbem profectos ut obsequii et gratulationis testimonium redderent Patriarchae quondam suo, in supremum Petri solium nuper evecto.

Rmus vir Iosephus Pescini, ex urbe Venetiarum, in capellanos Pontificis intimos et alter ab epistolis adiutor eligitur; in collegium cubiculariorum Aloisius Marini, sacerdos Bassanen. adscribitur; excmus vir Michael Antonini, e S. C. rerum ecclesiasticarum extra ordinem, Protonotarius apostolicus ad instar participantium renunciatur.

— die xii admissio ad Pontificem datur excmo viro Iosepho Gandolfi, episcopo Mandelen.; rr. dd. Maximiliano Kugelmann, rectori generali Piae Societatis Missionum; Laurentio Jansens ex Ordine S. Benedicti, curiae Anselmianae in Urbe rectori; nobilibus viris Theodoro comiti Ravignani, Vicentino; Gabrio Frigo doctori, Vicentinae provinciae legato; Aloisio Do Conto e Castro Merens de Tavera, equiti torquato; Aloisio Olivi, athenaei Mutinen. doctori.

Emus vir Marius Card. Mocenni inter Purpuratos Patres S. Congregationi de Propaganda Fide addictos deputatur.

— die xiii aditus est excmis viris Petro Iorio, archiepiscopo Tarentino; Iosepho Ricciardi, episcopo Neritonen.; rmis dnis Thomae Rodriguez, Priori generali Augustinianorum; P. Rodriguez de Prada eiusdem Ordinis, speculatoriae turris Vaticanae moderatori, cum suis accensis; Thomae Lanza, praeposito generali congregationis clericorum doctrinae christianae tradendae; Aemilio Perez, procuratori generali Augustinian. excalceatorum in Hispania.

— die xiv, mane, excmis viris Benedicto Lorenzelli, apostolico legato apud Francogallos; Camillo Rospigliosi, principi Urbano, cum uxore et filio Ioanne Baptista; denique aliquot aliis nobilibus familiis.

— Tempore autem pluribus Anglis peregre in Urbem profectis, atque ab excmo viro Edmundo Stonor, archiepiscopo Trapezuntino coram productis; et globo civium ex Mexicana republica, atque Mexicanis adulescentibus Collegii Pii Latini Americani alumnis cum episcopo Mechoacan., et Mexicanae civitatis apud apostolicam sedem legato, splendida dona et obolum ad Pontificem afferentibus.

— die xv excmis viris Henrico De Dominicis, episcopo Amalphitan.; Vescia, episcopo Policastren.; Valdarchi, vicario apostolico Urbinaten.; rmo p. Pio Mayer, Priori generali Ordinis Carmelitarum vetustioris observantiae cum suis consiliariis; r. antistitae virginum e S. Ursula cum sanctimonialibus quibusdam suis; denique reverendis Fratribus congregationis ad adulescentes christiana doctrina instituendos moderatoribus.

ACTUARIUS.

ANNALES.

Regalia itinera — Inter Russos et Iaponios discrimina — Macedonum res — Administrorum collegia in Anglia et in Servia restituta — Francogallici coetus sessiones resumptae.

SUPERIORUM dierum eventus praecipui Italiam maxime attingunt, tum ob iter Victorii regis ad Francogallos expletum, unde confirmatae amicitiae inter Latinas gentes pignus exstitit, tum ob dilatum a Nicolao, Russorum Caesare, adventum in Urbem.

Cuius quidem capti consilii, ut vera fateamur, haud apprime caussa patet. Si enim iis quae propalam vulgata sunt est praestanda fides, impedimentum ex socialistarum arrogantia est repetendum, qui nec conviciis pepercerunt nec rudibus minis, ut Augustum hospitem a proposito suo averterent. Sed tamen ignorabat ille, seditiosos hos homines perpaucos esse in Italia, eosque a verbis ad facta numquam esse reapse processuros et ad instar catulorum ringentium in suum cubile demissa cauda demum se abdituros? Ignorabatne Romanorum humanitatem et liberalem animum, qui si in ipsos tyrannos numquam reverentiam amisit, numquam in eum fuisset demissurus qui optime sciebat et patrem immensi populi suae curae commissi, et pacis auctorem inter omnes gentes, quantum potuit, semper exstitisse? Non inficior alte in eius pectus descendere debuisse cunctationes quasdam et animi fluctuationes Itali gubernii, quasi incerti quid sibi esset agendum... Cum vero administri, prouti decebat, a munere sese abdicaverint, nullam nunc ipse moram interponat, tollatque dedecus quo Romanorum fama immerito est inquinata.

★

Properet igitur Russorum Caesar iter ad nos, hac etiam ratione, ut demonstret nubem novissimam brevi esse dissipatam, unde, candide fateor, non levem caussam dilatae ipsius visitationis video. Discrimen dico inter Russos et Iaponios, qui feruntur arma et reliqua bellica instrumenta parare ad vim in Russos ferendam, si statuta hora, quae proxima fit, a Mandchouria non fuerint abituri. Quae quidem res licet ex recentibus nuntiis, in maius extollitur, indubium tamen est Iaponios haud aegre ferre regionem illam a Russis occupari. Quid inde si hi, quamvis iure, non relinquant? Sapientia ne civilis vincet et quaestio amice componi poterit? Haec certe Nicolai mens; at est timendum ne rei publicae suae studio ita Iaponii incendantur, ut impossibile fiat ignem exstinguere. Quod Deus avertat!

★

Nihil novi ex Macedonico vulcano, nisi excipias operam indesinenter productam Vindobona et Petropoli Bysantium, ut, in regionibus saltem ubi quies reddita est, nulla mora interposita, ad reformationes deveniatur. Quibus sollicitationibus, Itali et Angli quoque accessere; Angli, qui ab ipso antiquo praeside Balfour administrorum collegium renovatum habuere, in eius facie haud multum a praecedenti dissimile, dum Chamberlanius ille, qua est pertinacia, suam sententiam de re vectigali quotidie fusis orationibus tuetur.

★

In Servia pariter nova est constituta regni gubernatio, eique Gruic praepositus. Petrus rex de more orationem habuit, qua pauca dixit de statu rei publicae, insistens potius de bonis cum exteris populis rationibus atque de exercitus meritis. Proculdubio prudentiae civilis id fuit, ne verbum quidem facere de difficultatibus inter quas Servia agitatur: de reditibus publicis exhaustis, de oeconomica re depressa, de administratione incomposita, de exercitu in duas partes diviso; silentium vero rerum naturam nequit superare.

★

In Gallia publici coetus sessiones resumptae nova Combesii oratione – ecquid mirum? – de sodalium religiosorum exterminio prosequendo....

POPOPLICOLA.

LIBRORUM RECENSIO.

Leonis XIII P. M. Carmina, Inscriptiones, Numismata. — Coloniae, 1903, apud I. P. BACHEM.

Hoc nitido volumine, quod paulo ante mortem Leonis XIII in lucem prodiit, carmina huius Pontificis universa et singula comprehenduntur, ne exceptis quidem novissimis quae, nondum vulgata, augustus poeta ultro editori remisit. Ita factum est, ut *Nocturna ingemiscentis animae meditatio*, quod carmen Vaticani oloris ultimus fuit cantus, in hoc primum libro innotuerit.

Editionem accuravit cl. vir Iosephus Bach, litterarum doctor, rector Lycaei episcopalis in urbe principe Alsatiae, Argentina. Neque ille nuda tantum Carmina et Inscriptiones undique collegit; sed his et opportunas addidit adnotationes, et praemisit, praeter concinnos versus dedicatorios, longiorem praefationem in qua multa disserit de indole Leonis poetica, de carminum materiis, de variis, quae adhibita sunt, metris, de stili puritate, robore, perspicuitate, elegantia. Adiecit tandem, quod nemo ante eum fecerat, imagines eorum numismatum, quae singulis annis, ut illustre aliquod factum posteris proderet, Leo XIII addita inscriptione, excudi iussit. In singula vero numismata Brunellius, Perusino Seminario adlectus professor, italica composuit poemata (vulgo *sonetti*), quae latine reddidit Marotius. Ac latina haec carmina refert liber noster ex ordine, addita interpretatione germanica, quam Carolus Marbach, praesul Argentinensis, elegantissime concinnavit.

Cuique profecto latinarum Musarum cultori gratissimum hoc erit volumen. Minus tamen in eo placet, quod editor in adnotationibus et praefatione lingua usus est germanica. Cur non potius latina, quam ille quidem optime callet, uti ex distichis patet, quibus librum dicat Pontifici poetae?

Hoc si fecisset, ampliorem suo libro campum aperuisset, universum nempe orbem; quum, in praesenti, vix ille fines excessurus sit populorum germanice loquentium.

F. X. R.

AENIGMATA

I.

Dum romana stetit virtus, vel matribus auctus
Est honor et cultus nomine perpetuo.
Signat vox eadem, flexu breviata, fluentum
Quo magis increscit Sequana dives aquis.

II.

Dona mihi praebe; *do* iam tibi visere quercum
Fatidicum. En prostat; perlege, amabo, retro....

A. M. ASTENSIS.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis interpretationem ad Commentarii moderatorem miserint intra menses duos, unus, sortitus, gratis accipiet opus, cui titulus:

P. VERGILII GENINI
MINUTIARUM
LIBRI DUO.

Aenigmata an. VI, n. XVII proposita his respondent:

1) Calo-Calor; 2) Pica-Spica.

Ea rite soluta miserunt:

Mich, Fusco, *Formicola.* — Iul. Lemette, *Liverpolia.* — Guil. Schenz, *Ratisbona.* — Lad. Lud. Podobinski, *Cracovia.* — L. Le Provost, *Briocen.* — Cam. Strashill O. F. M., *Villaco.* — I. Wilhelm, *Battle.* — Fr Steiba, *Strigovia.* — Ant. Lassota, *Sutrio.* — A. M. Mattioli Bta, *Asta Pompeia.* — Car. Stegmüller, *Sabaria.* — Ioan. Galbiati, *Carugo.* — Ioan. Sismondi, *Brusasco.* — Ed. Burg, *Argentorato.* — Am. Robert, *Marieville.* — Raph. Astorri, *Firmio.* — V. Hertel, *Mendhusio.* — Dom. Farese, *Neapoli.* — Ios. Czndek S. I., *Brzozów.* — Ios. Wabner, *Versavia Polon.* — Ios. Walter, *Neo-Eboraco.* — Guil. Müller, *Monachio.* — Coll. Scholarum Piarum *Stellae* — Ioan. Cantono Ceva marchio, *Vercellis.* St. Figielski, *Prasnysio.* — Mich. Vidal, *Palma in insula Maiorica.* — Petrus Tergestinus. — Alois. Cappelli, *Senis.* — Petr. Garrone, *Pezzana ad Vercellas.* — I. Pages, *Penang*

Sortitus est praemium

IOANNES SISMONDI,

ad quem missum est PETRI ANGELINI opus, cui titulus:

LOLLIUS
SIVE
DE PROVECTA LATINITATE.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE — Ex officina *Pacis* Phil. Cuggiani.